

بررسی رابطه بین نظام ارزشی و جهت گیری مذهبی*

اسرافیلیان فروغ^{۷۳}

زنوزیان سعیده^{۷۴}

چکیده

مقدمه: هدف اصلی پژوهش حاضر تعیین رابطه بین نظام ارزشی و جهت گیری مذهبی (درونی - بیرونی) نوجوانان ۱۷-۱۵ سال می باشد.

روش: این تحقیق توصیفی و از نوع پس رویدادی می باشد. نمونه آماری شامل ۲۰۰ نفر از دانش آموزان مقطع دبیرستان بود که ۱۰۰ نفر دختر و ۱۰۰ نفر پسر بصورت در دسترس انتخاب گردیدند و از پرسشنامه های نظام ارزشی لطف آبادی، جهت گیری مذهبی آلپورت و اطلاعات فردی استفاده شده است. به منظور تجزیه و تحلیل اطلاعات آزمون t مستقل، ضریب همبستگی پیرسون، و آزمون خی دو (χ^2) بکار برده شد.

یافته ها: میانگین سن گروه مورد بررسی ۱۶/۵۳ و انحراف معیار آن ۰/۶۳۳ بود. بعلاوه این تحقیق نشان داد بین دختران و پسران از نظر جهت گیری مذهبی درونی تفاوت معناداری وجود ندارد، در حالی که از نظر جهت گیری مذهبی بیرونی بین آنها تفاوت معنادار ($P < 0/01$) وجود دارد؛ بدین معنا که جهت مذهبی بیرونی در پسران بیشتر از دختران است.

ترجیح ارزشها در گروه دختران بترتیب بصورت ارزشهای (خانوادگی، ملی، اجتماعی، مذهبی، فردی، علمی، اقتصادی، هنری، جهانی و سیاسی) و در گروه پسران بترتیب بصورت ارزشهای: (اجتماعی،

^{۷۳} کارشناسی ارشد روانشناسی بالینی، دانشگاه علم و فرهنگ

^{۷۴} دانشجوی دکترا روانشناسی بالینی، انستیتو روانپزشکی تهران

خانوادگی، ملی، فردی، علمی، اقتصادی، مذهبی، سیاسی، جهانی، هنری بود). و نیز بین دختران و پسران از نظر ارزشهای سیاسی، هنری، علمی و مذهبی تفاوت معنادار (از $P < 0/05$ تا $P < 0/01$) وجود داشت. گفتنی است، از نظر شدت جهت گیری ارزشی بین دختران و پسران به لحاظ ارزشهای فردی، خانوادگی، اقتصادی، سیاسی، اجتماعی، علمی و جهانی تفاوت معنادار از ($P < 0/05$) تا ($P < 0/01$) وجود داشت.

نتیجه گیری: در بررسی رابطه میان جهت گیری مذهبی (درونی - بیرونی) و نظام ارزشی دختران و پسران، اطلاعات ابزار داشت: بین جهت گیری مذهبی درونی دختران و ارزشهای فردی، مذهبی، ملی و اقتصادی رابطه وجود دارد و نیز بین جهت گیری مذهبی بیرونی دختران و ارزش هنری و اقتصادی رابطه وجود دارد ولی بین جهت گیری مذهبی (درونی - بیرونی) و ارزشهای علمی، اجتماعی و جهانی دختران رابطه معناداری وجود نداشت؛ علاوه بر این بین جهت گیری مذهبی (درونی - بیرونی) پسران و ارزشهای ده گانه رابطه معناداری حاصل نشد.

کلید واژها: جهت گیری مذهب بیرونی - جهت گیری مذهب درونی، نظام ارزشی.

امروزه با گسترش زندگی شهرنشینی، ازدیاد جمعیتی و بروز مشکلات متعدد مسئله جهت گیری مذهبی و پابندی انسان به مسئله مذهب بیش از گذشته تأثیر خود را نشان می دهد مذهب و گرایشهای مذهبی و آئینی بدون شک از همراهان دائمی بشر در طول حیات تحول تاریخی اش بوده است (یونگ، ۱۳۸۶).

مذهب یک پدیده چند بعدی است و ابعاد مختلفی از آن می تواند بر زندگی انسان اثرگذار باشد. آلپورت (۱۹۵۰) به تقسیم بندی مذهب در دو حیطه مذهب درونی و مذهبی بیرونی پرداخته است. افراد دارای جهت گیری مذهبی درونی دارای مذهبی فراگیر با اصول سازمان یافته اند. ارزش های مذهبی در این افراد درونی است و مذهب به مثابه هدف است. افراد دارای این نوع جهت گیری انگیزه های اصلی خود را در خود مذهبی می یابند. برای این افراد نیازهای غیر مذهبی هر قدر که مهم باشند اهمیت غایی کمتری دارند؛ لذا تا آنجا که ممکن است به درونی ساختن ارزش های مذهبی می پردازند و از مذهب به طور کامل پیروی می کنند. افراد با چنین انگیزه ای با مذهب زندگی می کنند. (آلپورت، ۱۹۶۷)

افراد دارای جهت گیری مذهبی بیرونی دارای باورهای مذهبی هستند، که فقط اهدافی ابزاری دارند. این افراد مذهب را برای رفع سایر نیازها، کسب آسایش و امنیت فردی و اجتماعی و جلب نظر اجتماعی به کار می برند. به عبارت دیگر مذهب برای چنین اشخاصی وسیله ای است تا به وسیله آن به هدف های دیگری که برای آنها مهمتر است دست یابند. (آلپورت، ۱۹۶۷)

از آنجهت که انسان ناگزیر از تعامل و زندگی اجتماعی است نیاز به قضاوت و تصمیم‌گیری دارد و این ارزشها هستند که قدرت قضاوت و تصمیم‌گیری را به افراد می‌دهند. بر مبنای ارزشها است که انسانها نیازها و خواسته‌های خود را در کنش مقابل سازماندهی نموده و به ارزیابی رفتار خود و دیگران می‌پردازد. خواستن و نخواستن، عشق و نفرت و مطلوب و مطرود،... همه بر محور ارزشهاست که براساس آن می‌توانیم محیط خویش را معنا کنیم و حتی جایگاه خود را در سلسله مراتب اجتماعی از طریق ارزشها توجیه نماییم و ارزشها می‌توانند در اعماق احساس و اندیشه و ساختن دهی رفتار و شخصیت انسانها نفوذ کنند و آنها را ساخته‌ی و تعیین‌بخشند. از آنجا که مذهب و ارزشها مقوله‌هایی مهم در زندگی انسان و جزء لاینفک برای ادامه زندگی بشر هستند با آگاهی از رابطه بین جهت‌گیری مذهبی و نظام ارزشی می‌توان در برنامه‌هایی برای بهبود زندگی، پیشگیری از انحرافات یا ساختن زمینه‌هایی جهت بهبود اخلاق عقلانی و اخلاق معنوی و نیز ترسیم مهندسی اصولی اخلاقی و ارزشی در افراد به ویژه نوجوانان و جوانان بهره جست. (اسلامی نسب، ۱۳۷۳).

ارزش‌ها به عنوان حیطه‌ای از روان‌شناسی، جامعه‌شناسی، تعلیم و تربیت، فلسفه و مذهب مورد بحث‌های نظری زیادی قرار گرفته است. اما به عنوان موضوعی علمی کمتر مورد پژوهش قرار گرفته است. در علل اساسی این مسأله به دو عامل می‌توان اشاره کرد. یکی پیچیده بودن و چندوجهی بودن مسأله ارزشهاست که با حیطه‌های مختلف دانش و فرهنگ مربوط می‌شود و دیگری فقدان یا کمبود ابزارهای مناسب برای اندازه‌گیری این مفید است. (اسلامی ۱۳۷۳)

"ژان گازنون" می نویسد: عقاید، هنجارها، شناسایی ها، فنون و اشیاء مادی که افکار و گرایشها در پیرامون آن شکل گرفته و به تجربه رسیده اند، ارزشهای یک گروه را تشکیل می دهند. ارزشها در زمان تغییر می کند، اهمیت و اعتبار آنها کم می شود و ممکن است به تدریج جای خود را به ارزش دیگری بدهند یا برعکس اهمیت بیشتری کسب کنند و به صورت ارزش والایی تجلی نمایند. (وشوقی و نیک خلق، ۱۳۷۷، به نقل از اسرافیلیان، ۱۳۸۶). ارزشها هم جنبه مادی و اقتصادی دارند و هم جنبه معنوی. یافتن ارزشها در هر دوره از ندگی بخصوص در دوران نوجوانی و جوانی بسیار مهم است. از طرفی دوران جوانی، دورانی سرشار از تکاپو و تلاش و فعالیت و سازندگی است. جوان عصر حاضر ناچار است برای اتخاذ تصمیم مناسب در زندگی فردی و اجتماعی خویش از جمله تحصیل، اشتغال و ازدواج و... اطلاعات گوناگونی را مورد تجزیه و تحلیل قرار دهد و در این مسیر گاه دچار سردرگمی و تردید می گردد که می تواند کل زندگی فرد را تحت تاثیر قرار دهد. روشن است که با وجود این مسائل در عصر تکنولوژی و ارتباطات، یافتن ارزشهایی منسجم، سالم و کارآمد برای جوانان کاری سخت و دشوار می باشد (به نقل از زنونیان، ۱۳۸۶). از این رو برای کمک به جوانان و تمامی اقشار جامعه و همچنین با نشان دادن اعداد و ارقام و آماری کردن این نتایج به همراه نتایج تحقیقات گذشته این امکان به انسانها داده می شود تا با آزادی کامل به انتخاب دست بزنند و از این گذر ارزشهای الهی و انسانی را در وجود خویشان نهادینه سازند.

اهداف پژوهش

با توجه به آنچه گفته شد، هدف کلی این پژوهش، مطالعه و تعیین رابطه بین نظام ارزشی و جهت گیری مذهبی نوجوانان دختر و پسر شهر تهران می باشد.

همچنین تعیین نوع و میزان جهت گیری مذهبی نوجوانان تهرانی بر مبنای جنسیت، و تعیین ترجیح ارزشی و شدت جهت گیری ارزشی در نوجوانان برحسب جنسیت از دیگر اهداف این پژوهش می باشند.

فرضیه های پژوهش شامل موارد زیر می باشند:

فرضیه اول: بین نظام ارزشی و جهت گیری مذهبی (درونی - بیرونی) در گروه پسران و دختران رابطه وجود دارد.

فرضیه دوم: بین ترجیح ارزشی دختران و پسران تفاوت وجود دارد.

فرضیه سوم: بین شدت جهت گیری ارزشی دختران و پسران تفاوت وجود دارد.

فرضیه چهارم: بین جهت گیری مذهبی درونی دختران و پسران تفاوت وجود دارد.

فرضیه پنجم: بین جهت گیری مذهبی بیرونی دختران و پسران تفاوت وجود دارد.

فرضیه ششم: میانگین جهت گیری مذهبی درونی دختران بیشتر از پسران و جهت گیری مذهبی بیرونی پسران بیشتر از دختران است.

روش

پژوهش حاضر یک پژوهش توصیفی از نوع پس رویدادی و همبستگی می باشد.

جامعه آماری این پژوهش عبارت است از دانش آموزان ۱۷-۱۵ ساله مقطع دبیرستان ساکن شهر تهران و نمونه انتخابی از این جامعه ۲۰۰ دانش آموز (۱۰۰ پسر، ۱۰۰ دختر) ۱۷-۱۵ ساله مقطع دبیرستان ساکن تهران بوده اند. روش نمونه گیری در این پژوهش نمونه گیری در دسترس بوده است. ابزارهای

به کار رفته در پژوهش حاضر عبارتند از پرسشنامه جهت گیری مذهبی درونی و بیرونی آلپورت، پرسشنامه نظام ارزشی لطف آبادی و پرسشنامه مشخصات فردی.

پرسشنامه جهت گیری مذهبی درونی و بیرونی آلپورت: آلپورت بر مبنای کوشش های نظری اش سعی در ساختن مقیاسی برای اندازه گیری جهت گیری های مذهبی نمود. او به همین منظور یک مقیاس ۲۰ سوالی ساخت که ۱۱ سوال آن به جهت گیری مذهبی بیرونی اشاره دارد و ۹ سوال آن به جهت گیری مذهبی درونی. طبق تحقیقات آلپورت همبستگی بین سوالهای جهت گیری مذهبی درونی با سوالهای جهت گیری مذهبی بیرونی (۰/۲۱-) بود. اعتبار این آزمون براساس آلفای کرونباخ ۰/۷۴۲ می باشد (مختاری، ۱۳۷۹)

پرسشنامه نظام ارزشی: مقیاس سنجش نظام ارزشی براساس مبانی نظری ارائه شده و به صورت پرسشنامه ای که حاوی (۴۵+۹۰) پرسش برای سنجش ده مقوله پایه ای در نظام ارزشی شخصی در حوزه های گوناگون فردی، خانوادگی، اقتصادی، سیاسی، اجتماعی، هنری، علمی و نظری، دینی، ملی و جهانی است ساخته شده.

با استفاده از این مقیاس به دو گروه از اطلاعات یکی ترجیح ارزشی در ده مقوله مورد نظر و دیگری شدت جهت گیری ارزشی در هر یک از این مقولات دسترسی پیدا می کنیم. در ۴۵ سوال اصلی پرسشنامه هر سوال خود دارای دو سوال تکمیلی است که دارای یک تقابل ارزشی دوگانه است.

علاوه بر ترجیحات ارزشی افراد می توانند شدت جهت گیری ارزشی در امور سنجش قرار دهند. هر یک از سوالات دارای درجه بندی شش گانه است مجموع نمرات فرد در یک ارزش معین بیان کننده شدت جهت گیری ارزشی فرد است و در سوالات تکمیلی که ۹۰ سوال است مشخص می شود.

جهت بررسی و تعیین پایانی ابزار تحقیق، بعد از جمع آوری داده ها برای کلیه سوالات از روشهای شناخته شده محاسبه پایانی که شامل آلفای کرونباخ و پایایی دو نیمه آزمون می باشند، استفاده شد.

مقادیر پایایی برای کل مقیاس و ده ارزش مورد مطالعه

کل مقیاس	جهانی شدن	ملی	دینی	علمی	هنری	اجتماعی	سیاسی	اقتصادی	خانوادگی	فردی	ارزشها
۰/۸۳	۰/۷۷	۰/۹۴	۰/۹۲	۰/۸۸	۰/۹۱	۰/۸۰	۰/۷۲	۰/۷۶	۰/۸۱	۰/۷۸	پایانی

یافته ها

گزارش نتایج بدست آمده در دو بخش تنظیم شده است: الف) توصیف داده ها و بررسی اطلاعات جمعیت شناختی، ب) تجزیه و تحلیل استنباطی داده ها در رابطه با فرضیه های پژوهش. در بخش اول یعنی توصیف داده ها، با استفاده از جداول توزیع فراوانی و شاخص های آماری همچون: میانگین، انحراف معیار و ... اطلاعاتی ارائه شده است. در بخش دوم نیز فرضیه های تحقیق با استفاده از آزمون ضریب همبستگی پیرسون، آزمون t برای گروههای مستقل و آزمون خی دو مورد تجزیه و تحلیل آماری قرار گرفته است.

ج دول (۱) توزیع نمونه مورد بررسی بر حسب سن

جنس سن	مونث		مذکر		کل نمونه	
	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد
۱۵	۱۰	۱۰	۵	۵	۱۵	۷/۵

۳۲	۶۴	۴۰	۴۰	۲۴	۲۴	۱۶
۵۸/۵	۱۱۷	۵۳	۵۳	۶۴	۶۴	۱۷
۲	۴	۲	۲	۲	۲	خطا
%۱۰۰	۲۰۰	%۱۰۰	۱۰۰	%۱۰۰	۱۰۰	جمع
۱۶/۵۳		۱۶/۵		۱۶/۵۶		میانگین
۰/۶۳۳		۰/۵۹۴		۰/۶۷۱		انحراف معیار

با توجه به داده های جدول (۱) بیشترین فراوانی مربوط به طبقه سوم (۱۷ سال) می باشد.

جدول (۲) توزیع نمونه مورد بررسی برحسب رشته تحصیلی

کل نمونه		مذکر		مونث		جنس
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	رشته تحصیلی
۳۵	۷۰	۳۵	۳۵	۳۵	۳۵	ریاضی فیزیک
۳۲/۵	۶۵	۳۶	۳۶	۲۹	۲۹	علوم تجربی
۳۱/۵	۶۳	۲۸	۲۸	۳۵	۳۵	علوم انسانی
۲	۲	۱	۱	۱	۱	خطا
%۱۰۰	۲۰۰	%۱۰۰	۱۰۰	%۱۰۰	۱۰۰	جمع

آنچه از نتایج جدول بدست می آید، مبین این است که بیشترین فراوانی رشته تحصیلی در دختران نوجوان مربوط به رشته علوم انسانی و ریاضی فیزیک است که در این موضوع در مورد پسران به رشته علوم تجربی مربوط می باشد.

جدول (۳) نتایج توصیفی متغیرهای مربوط به نظام ارزشی و جهت گیری مذهبی

کل نمونه		پسر		دختر		متغیرها
انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	میانگین	

۷/۳۹۵	۳۴/۹۵۵	۶/۰۳۵	۳۴/۶۶	۴/۹۵۳	۳۵/۲۵	جهت گیری مذهبی درونی
۷/۳۹۵	۳۰/۴۴۰	۸/۲۰۱	۳۱/۸۵	۶/۲۱۸	۲۹/۰۳	جهت گیری مذهبی بیرونی
۱/۳۷۱	۴/۹	۱/۲۱۴	۵	۱/۵۱۱	۴/۸	ارزش فردی
۱/۵۷۱	۵/۴۹	۱/۶۲	۵/۳۹	۱/۴۰۷	۵/۶	ارزش خانوادگی
۱/۵۷۵	۴/۲۲	۱/۴۷۱	۴/۴۱	۱/۶۵۷	۴/۰۲	ارزش اقتصادی
۱/۹۷۹	۳/۵۷	۱/۹۴۶	۴/۰۱	۱/۹۱۹	۳/۱۲	ارزش سیاسی
۱/۵۱۱	۵/۴۱	۱/۶۳۳	۵/۴	۱/۳۸۷	۵/۴۳	ارزش اجتماعی
۱/۷۹۱	۳/۳	۱/۵۹۹	۲/۷۴	۱/۸۱۷	۳/۸۵	ارزش هنری
۱/۴۵۶	۴/۲۷	۱/۳۸۹	۴/۵۱	۱/۴۹	۴/۰۴	ارزش علمی
۲/۲۶۲	۴/۶	۲/۱۹۱	۴/۲۶	۲/۲۹۱	۴/۹۴	ارزش مذهبی
۱/۶۲۳	۵/۳	۱/۵۳۳	۵/۱۵	۱/۷۰۲	۵/۴۵	ارزش ملی
۱/۸۷۱	۳/۷	۱/۹۷	۳/۸۳	۱/۷۹۹	۳/۵۶	ارزش جهانی

با توجه به جدول فوق میانگین ارزش فردی، سیاسی، علمی و جهانی در پسرها بیشتر از دخترها می باشد، میانگین ارزشهای خانوادگی، اقتصادی و اجتماعی در پسرها با دخترها تقریباً یکی می باشد. میانگین ارزش هنری، ملی و مذهبی در دخترها بیشتر از پسرها می باشد. همچنین میانگین جهت گیری مذهبی درونی در دخترها بیشتر از پسرها است و در مورد جهت گیری مذهبی بیرونی برعکس است. در ادامه جداول مربوط به تجزیه و تحلیل استنباطی داده ها می آید.

جدول (۴) نتایج ضریب همبستگی جهت بررسی رابطه بین جهت گیری مذهبی و نظام ارزشی

نظام ارزشی	نمونه	جهت گیری مذهبی درونی	جهت گیری مذهبی بیرونی
ارزش فردی	دختر	-۰/۲۲*	۰/۰۹۳
	پسر	-۰/۰۴۴	۰/۰۱۶

۰/۰۶۵	-۰/۱۳۴	کل	
۰/۰۲۸	-۰/۰۵۵	دخ تر	ارزش خانوادگی
۰/۰۶۱	۰/۰۶۱	پسر	
۰/۰۳۳	۰/۰۱۶	کل	
۰/۴۴۳**	-۰/۲۱۷	دخ تر	
۰/۰۴۵	۰/۰۴۸	پسر	ارزش اقتصادی
۰/۲۴۲**	-۰/۰۸۴	کل	
-۰/۰۸۹	-۰/۱۰۱	دخ تر	
۰/۰۶۸	-۰/۱۰۵	پسر	ارزش سیاسی
۰/۰۴۴	-۰/۱۱۲	کل	
-۰/۰۳۵	۰/۰۱۴	دخ تر	
۰/۰۲۵	-۰/۰۴۹	پسر	ارزش اجتماعی
-۰/۰۰۱	-۰/۰۲۲	کل	
-۰/۲۸۴**	-۰/۰۹۱	دخ تر	
-۰/۰۷۵	-۰/۰۶۳	پسر	ارزش هنری
-۰/۲۱۶**	-۰/۰۲۷	کل	
۰/۰۱۰	-۰/۱۵۳	دخ تر	
۰/۰۲۲	-۰/۰۱	پسر	ارزش علمی
۰/۰۴۷	-۰/۰۸۴	کل	
-۰/۱۹۵	۰/۳**	دخ تر	
			ارزش مذهبی

-۰/۱۰۲	-۰/۱۰۱	پسر	ارزش ملی
-۰/۱۶۶*	۰/۰۹۰	کل	
-۰/۰۸۸	۰/۳۱۲**	دختر	ارزش جهانی
-۰/۱۶۸	-۰/۰۲۲	پسر	
-۰/۱۴۴*	۰/۱۴*	کل	ارزش جهانی
۰/۱۵۴	-۰/۹۷	دختر	
۰/۹۳	۰/۱۸۵	پسر	
۰/۱۲۹	۰/۰۶۱	کل	

با توجه به جدول (۴) جهت بررسی رابطه میان جهت گیری مذهبی (درونی و بیرونی) و نظام ارزشی

از آزمون ضریب همبستگی پیرسون استفاده شده است، که نتایج استحصالی توضیح داده می شود.

جدول (۵) نتایج آزمون t جهت مقایسه ترجیح ارزشی در گروه نمونه

شاخص ها نظام ارزشی	نمونه	میانگین	انحراف معیار	t	سطح معناداری
ارزش فردی	دختر	۴/۸	۱/۵۱۱	۱/۰۳۲	۰/۳۰۳
	تر	۵	۱/۲۱۴		
	پسر	۴/۹	۱/۳۷۱		
ارزش خانوادگی	دختر	۵/۶	۱/۴۰۷	۰/۹۷۹	۰/۳۲۹
	تر	۵/۳۹	۱/۶۲		
	پسر	۵/۴۹	۱/۵۱۷		
	دختر	۴/۰۲	۱/۶۵۷		

۰/۰۸	۱/۷۶			تر	ارزش اقتصادی
		۱/۴۷۱	۴/۴۱	پسر	
		۱/۵۷۵	۴/۲۲	کل	
۰/۰۰۱	۳/۲۵۶	۱/۹۱۹	۳/۱۲	دخ	ارزش سیاسی
		۱/۹۴۶	۴/۰۱	پسر	
		۱/۹۷۹	۳/۵۷	کل	
۰/۸۸۹	۰/۱۴	۱/۳۸۷	۵/۴۳	دخ	ارزش اجتماعی
		۱/۶۳۳	۵/۴	پسر	
		۱/۵۱۱	۵/۴۱	کل	
۰/۰۰۱	۴/۵۸۶	۱/۸۱۷	۳/۸۵	دخ	ارزش هنری
		۱/۵۹۹	۲/۷۴	پسر	
		۱/۷۹۱	۳/۲۹	کل	
۰/۰۲	۲/۳۰۷	۱/۴۹۹	۴/۰۴	دخ	ارزش علمی
		۱/۳۸۹	۴/۵۱	پسر	
		۱/۴۵۶	۴/۲۷	کل	
۰/۰۳	۲/۱۴۵	۲/۲۹۱	۴/۹۴	دخ	ارزش مذهبی
		۲/۱۹۱	۴/۲۶	پسر	
		۲/۲۶۲	۴/۶	کل	
۰/۱۹۲	۱/۳۱	۱/۷۰۲	۵/۴۵	دخ	ارزش ملی
		۱/۵۳۳	۵/۱۵	پسر	
		۱/۶۲۳	۵/۳	کل	

۰/۳۰۹	۱/۰۲۱	۱/۷۶۶	۳/۵۹	دخ تر	ارزش جهانی
		۱/۹۷	۳/۸۳	پسر	
		۱/۸۷	۳/۷۱	کل	

درجه آزادی: ۱۹۸

با توجه به داده های جدول فوق مشخص است که بین میانگین ترجیح ارزش سیاسی، هنری، علمی، مذهبی دختران و پسران تفاوت معناداری ($P < 0/05$) وجود دارد، به این معنی که ارزش سیاسی و علمی در پسرها و ارزش هنری و مذهبی در دخترها از اهمیت بیشتری برخوردار است و لیکن میانگین ارزش های فردی، خانوادگی اقتصادی، ملی و جهانی در هر دو گروه تفاوت معناداری به لحاظ آماری با یکدیگر ندارند.

آنچه برحسب میانگین از ترجیح ارزشی به تفکیک گروه حاصل می شود عبارت است از:

گروه دختران: ارزش خانوادگی، ارزش ملی، ارزش اجتماعی، ارزش مذهبی، ارزش فردی، ارزش علمی، ارزش اقتصادی، ارزش هنری، ارزش جهانی و ارزش سیاسی.

گروه پسران: ارزش اجتماعی، ارزش خانوادگی، ارزش ملی، ارزش فردی، ارزش علمی، ارزش اقتصادی، ارزش مذهبی، ارزش سیاسی، ارزش جهانی و ارزش هنری.

جهت بررسی فرضیه مبنی بر اینکه بین شدت جهت گیری ارزشی دختران و پسران تفاوت وجود دارد، از آزمون t برای گروههای مستقل استفاده شد؛ که نتایج بدست آمده حاکی از تفاوت معنادار آماری ($P < 0/05$) در بین میانگین شدت ارزش فردی، خانوادگی، اقتصادی، سیاسی، اجتماعی، علمی و جهانی در دختران و پسران می باشد و شدت ارزش های فوق الذکر در پسران بیشتر از دختران

است. میانگین شدت ارزش هنری، مذهبی و ملی در پسران بیشتر از دختران است، اما تفاوت معنادار

آماري نمی باشد. نتایج بررسی این فرضیه را می توانید در جدول زیر (شماره ۶ مشاهده کنید.

جدول (۶) نتایج آزمون t جهت مقایسه شدت جهت گیری ارزشی در نمونه

شاخص ها نظام ارزشی	نمونه	میانگین	انحراف معیار	t	سطح معناداری
ارزش فردی	دختر	۳۷/۲۱	۵/۳۸۷	-۴/۰۲۱	۰/۰۰۱
	پسر	۴۰/۲۹	۵/۴۴۶		
	کل	۳۸/۷۵	۵/۴۱۶		
ارزش خانوادگی	دختر	۳۸/۶۷	۶/۴۲۹	-۲/۵۸۹	۰/۰۰۱
	پسر	۴۱/۱۶	۷/۱۵۳		
	کل	۳۹/۹۱	۶/۷۹۱		
ارزش اقتصادی	دختر	۳۴/۳۸	۵/۶۹۶	-۴/۸۱۲	۰/۰۰۱
	پسر	۳۸/۶۱	۶/۶۹۷		
	کل	۳۶/۴۹	۶/۱۹۶		
ارزش سیاسی	دختر	۳۱/۹۵	۶/۹۹	-۵/۳۲۸	۰/۰۰۱
	پسر	۳۷/۶۳	۸/۰۴۹		
	کل	۳۴/۷۹	۷/۵۱۹		
ارزش اجتماعی	دختر	۳۷/۸۶	۵/۸۵۵	-۱/۹۷۵	۰/۰۵۰
	پسر	۳۹/۵۷	۶/۳۸۱		

		۶/۱۱۸	۳۸/۷۱	کل	
۰/۷۱۹	-۰/۳۶	۷/۰۰۹	۳۳/۵۲	دخ تر	ارزش هنری
		۶/۷۳۸	۳۳/۸۷	پسر	
		۶/۸۷۳	۳۳/۶۹	کل	
۰/۰۰۱	-۳/۹۷۱	۵/۸۱۹	۳۵/۷۶	دخ تر	ارزش علمی
		۶/۴۵۰	۳۹/۲۹	پسر	
		۶/۱۳۴	۳۷/۵۲	کل	
۰/۱۲۴	-۱/۵۴۶	۷/۳۸۷	۳۶/۵۶	دخ تر	ارزش مذهبی
		۸/۲۲۹	۳۸/۲۷	پسر	
		۷/۸۰۸	۳۷/۴۱	کل	
۰/۱۵۳	-۱/۴۳۶	۷/۰۵۶	۳۸/۵۰	دخ تر	ارزش ملی
		۷/۵۱۲	۳۹/۹۸	پسر	
		۷/۲۸۴	۳۹/۲۴	کل	
۰/۰۰۵	-۲/۸۲۲	۶/۴۰۵	۳۲/۷۷	دخ تر	ارزش جهانی
		۷/۷۶۳	۳۵/۶۱	پسر	
		۷/۰۸۴	۳۴/۱۹	کل	

نتایج بررسی فرضیه چهارم پژوهش مبنی بر اینکه بین جهت گیری مذهبی درونی دختران و پسران

تفاوت وجود دارد به قرار زیر است:

جدول (۷) نتایج آزمون خی دو برای بررسی رابطه جهت گیری مذهبی درونی در دختران و پسران

سطح معناداری	X^2	درجه آزادی	جمع	جهت گیری درونی		متغیر
				بیشتر از ۳۴	کمتر از ۳۴	
۰/۲	۱/۶۴	۱	۱۰۰	۶۰	۴۰	دختر
			۱۰۰	۵۱	۴۹	پسر
			۲۰۰	۱۱۱	۸۹	جمع

همانگونه که ملاحظه می شود، هیچ رابطه معناداری بین جهت گیری مذهبی درونی در دختران و پسران وجود ندارد.

جهت بررسی فرضیه پنجم پژوهش مبنی بر اینکه بین جهت گیری مذهبی بیرونی دختران و پسران تفاوت وجود دارد نتایج جدول زیر نشان می دهد که هیچ رابطه معناداری بین جهت گیری مذهبی بیرونی در دختران و پسران وجود ندارد.

جدول (۸) نتایج آزمون خی دو برای بررسی رابطه بین جهت گیری مذهبی بیرونی در دختران و

پسران

سطح معناداری	X^2	درجه آزادی	جمع	جهت گیری درونی		متغیر
				بیشتر از ۳۰۴	کمتر از ۳۰	
۰/۲۵۶	۱/۲۸۸	۱	۱۰۰	۵۰	۵۰	دختر
			۱۰۰	۵۸	۴۲	پسر
			۲۰۰	۱۰۸	۹۲	جمع

جهت بررسی فرضیه آخر پژوهش مبنی بر اینکه میانگین جهت گیری مذهبی درونی دختران بیشتر از پسران و جهت گیری مذهبی بیرونی پسران بیشتر از دختران است، از آزمون t مستقل استفاده شد و نتایج در جدول زیر قابل مشاهده است.

جدول (۹) نتایج آزمون t برای مقایسه جهت گیری مذهبی در بین دختران و پسران

جهت گیری مذهبی	جنسیت	تعداد	میانگین	انحراف معیار	درجه آزادی	t	سطح معناداری
درونی	دختر	۱۰۰	۳۵/۲۵۰	۴/۹۵۳	۱۹۸	۰/۷۵۶	۰/۴۵۱
	پسر	۱۰۰	۳۴/۶۶۰	۶/۰۳۵			
بیرونی	دختر	۱۰۰	۲۹/۰۳۰	۶/۲۱۸	۱۹۸	-۲/۷۴۰	۰/۰۰۷
	پسر	۱۰۰	۳۱/۸۵۰	۸/۲۰۱			

همانگونه که ملاحظه می شود میانگین جهت گیری مذهبی درونی در دختران بیشتر از پسران می باشد اما این تفاوت از لحاظ آماری معنادار نمی باشد. ولی میانگین جهت گیری مذهبی بیرونی در پسرها بیشتر از دخترها می باشد که این تفاوت از لحاظ آماری ($P < 0/05$) معنادار می باشد. به عبارت دیگر جهت گیری مذهبی بیرونی در پسرها بیشتر از دخترها می باشد، که با این اوصاف، فرضیه مذکور تأیید می گردد.

بحث و نتیجه گیری

ارزشها به عنوان حیطه ای از روان شناسی و جامعه شناسی و دیگر رشته ها به عنوان موضوعات مهمی هستند که مورد پژوهش قرار می گیرند و می توان گفت که ارزشها در نحوه تفکر و ادراک تأثیری متقابل دارند که ناگزیر تمام افراد را شامل می شود و از آنجهت که جهت گیری مذهبی و

مذهب خود در تمام دنیا به عنوان مشعلی هدایت کننده شناخته شده است می توان از این پژوهشها و

پژوهشهای مشابه و نتایج حاصل از آن در راه هدایت و زندگی آرامتر استفاده کرد.

نتایج این پژوهش با پژوهشهای قبلی همخوانی دارد و نتایج حاکی از آن است که:

ترجیح ارزشی دختران و پسران متفاوت است و ترجیح ارزشها در دختران به صورت ارزش

خانوادگی ملی، اجتماعی، مذهبی، فردی، علمی، اقتصادی، هنری - جهانی - سیاسی و در گروه پسران

به صورت ارزشهای خانوادگی، اجتماعی، ملی - فردی - علمی - اقتصادی - مذهبی - سیاسی -

جهانی - هنری است. یافته های تحقیقات دیگر کمابیش شبیه به یافته های حاصل در این مطالعه می

باشد بعنوان مثال در مطالعه اصغر نژاد و مرادی (۱۳۸۳) یافته های تحقیق درباره نظام ارزش های غایی

دانش آموزان مقطع متوسطه شهر تهران که در ارزش سنج راکیچ بدست آمده است عبارتند از:

شادکامی، امنیت ملی، امنیت خانواده، رفاقت و دوستی، پیشرفت، خردمندی، زندگی راحت، اعتبار

اجتماعی، دنیایی سرشار از زیبایی، زندگی مهیج، آزادی، برابری، هماهنگی، دنیایی در صلح، عشق والا،

حرمت نفس، رستگاری، لذت و خوشگذرانی.

همانگونه که در ترجیح ارزشها شاهد هستید ارزشهای اجتماعی بیشتر از ارزشهای فردی است. بنابر

نظر راکیچ (به نقل از همان منبع) ارزشهایی چون شادکامی، امنیت ملی و خانواده، رفاقت و دوستی که

عمدتا بر روابط اجتماعی افراد تاکید دارند و بر گستره های بین فردی دلالت دارند، ارزش هایی

اجتماعی محسوب می شوند و ارزش هایی چون پیشرفت و خردمندی و زندگی راحت ارزش های

فردی محسوب می گردند. بنابراین مشاهده می شود که دانش آموزان مقطع متوسطه شهر تهران بر

ارزش های غایی جمعی نسبت به ارزش های فردی اولویت بیشتری قائل هستند. همچنین ارزشهای

هنری در دختران جلوتر از ارزشهای سیاسی اولویت دارد ولی در پسران برعکس است. نتیج این امر با پژوهش آزادی (۱۳۴۹)، همایون فر (۱۳۷۲)، احمدی (۱۳۸۰)، حسن زاده (۱۳۷۷) و خدارحیمی و امین شریفی (۱۳۷۹) همسو و با پژوهش شمسیان (۱۳۷۱) ناهمسو می باشد (همگی به نقل از اصغر نژاد و مرادی، ۱۳۸۳). این موضوع نشان می دهد در حالیکه دانش آموزان دختر بر ارزش های حاوی هماهنگی، یکنواختی و زیبایی شناختی (که در ارزش های هنری متجلی می شوند) تاکید دارند، دانش آموزان پسر بر ارزش های حاوی قدرت (که در ارزش هایی چون سیاست تجلی می یابند) تاکید می کنند.

شدت جهت گیری ارزشها در دختران و پسران متفاوت است و در دختران به صورت ارزشهای خانوادگی، ملی، اجتماعی، فردی، مذهبی، علمی، اقتصادی، هنری، جهانی، سیاسی و در گروه پسران به صورت ارزشهای خانوادگی، فردی، ملی، اجتماعی، علمی، اقتصادی، مذهبی، سیاسی، جهانی و هنری است. در تحقیق ها (شبان قهرود، ۱۳۸۲، خوشفر، ۱۳۷۴، خلیفه، ۱۳۷۸) نیز شدت جهت گیری ارزشها در دختران به ترتیب: ارزشهای خانوادگی - ملی - اجتماعی - فردی - مذهبی - علمی، و شدت جهت گیری ارزشها در پسران به ترتیب: ارزشهای خانوادگی - فردی - ملی - اجتماعی - علمی - اقتصادی - مذهبی باشند. نتایج پژوهش حاضر با توجه به تحقیقاتی که در بالا ذکر شد همخوانی دارد.

رابطه معناداری بین جهت گیری مذهبی درونی در دختران و پسران وجود ندارد ولی از نظر جهت گیری مذهبی بیرونی بین آنها تفاوت معنادار وجود دارد؛ بدین معنا که جهت گیری مذهبی بیرونی در پسران بیشتر از دختران است. در تحقیقاتی که ریکاجی (۱۹۹۶)، به نقل از هاشمیان، (۱۳۷۸) انجام داد نشان داده شده که بین مذهبی بودن و جنسیت رابطه وجود ندارد. با توجه به تحقیقی که لومهندوال

(۱۹۹۵) روی گروه نمونه ۵۰۰ نفری دانشجویان در گروه سنی (۱۶-۴۷) سال انجام داده است نتایج نشان داد که دانشجویان دختر و پسر از نظر نگرش مذهبی تفاوت معناداری داشتند و دختران نمرات بالاتری نسبت به پسران داشته است. همچنین در تحقیقات برنادت نشان داده شده که زنان نسبت به مردان مذهبی تر هستند (میرهاشمیان، ۱۳۷۸).

در بررسی رابطه میان جهت گیری مذهبی (درونی - بیرونی) و نظام ارزشی دختران و پسران، اطلاعات ابراز داشت، بین جهت گیری مذهبی درونی دختران و ارزشهای فردی، مذهبی، ملی و اقتصادی رابطه وجود دارد و نیز رابطه بین جهت گیری مذهبی بیرونی دختران و ارزش هنری و اقتصادی معنادار است. شایان ذکر است بین جهت گیری مذهبی (درونی - بیرونی) و ارزشهای علمی، اجتماعی و جهانی دختران رابطه معناداری وجود ندارد؛ علاوه بر این بین جهت گیری مذهبی (درونی - بیرونی) پسران و ارزشهای ده گانه رابطه معناداری وجود ندارد.

پیشنهادات

توصیه پژوهشگران به مسئولین امر و به خصوص والدین و سازمان های فرهنگ ساز جامعه این است که از القای ارزش ها و اعتقادات مذهبی به افراد، به طور شتاب زده اجتناب نمایند و در عوض از راهبردهای عملی و اصولی جهت شناساندن ارزش های اصیل الهی و انسانی استفاده نمایند تا افراد به یک نظام ارزشی درونی شده سوق داده شوند؛ ارزش هایی که خصلت دائمی پیدا کرده و در سرزمین وجود آدمی کاشته می شوند و با به ثمر نشستن، آدمی را اصالت و هویت راستین می بخشند.

منابع

آزادی، حسن (۱۳۵۱). استفاده از تست آلپورت- ورنون- لندزی در ایران. مجله علوم تربیتی جندی شاپور، شماره ۱، ص ۲۰-۲۷.

آذربایجانی، مسعود و همکاران (۱۳۸۲). روانشناسی اجتماعی با نگرش به منابع اسلامی، پژوهشکده حوزه و دانشگاه.

احمدی، عبدالجواد (۱۳۸۲). بررسی رابطه نظام ارزشی با پیشرفت تحصیلی و سلامت روانی در دانشجویان، مجله دروازه بهشت، سال چهارم، شماره ۱۲-۱۳.

اسرافیلیان، فروغ (۱۳۸۶). بررسی رابطه نظام ارزشی و جهت گیری مذهبی نوجوانان. پایان نامه کارشناسی روانشناسی. دانشگاه علم و فرهنگ.

اسلامی نسب، علی (۱۳۷۳). روانشناسی سازگاری. تهران: چاپ و نشر بنیاد.

اصغر نژادفرید، علی اصغر، مرادی، شهرام (۱۳۸۳). مطالعه و بررسی نظام ارزشی دانش آموزان مقطع متوسطه شهر تهران و رابطه معیارهای ارزشی با رشته تحصیلی آنان. طرح تحقیقاتی وزارت آموزش و پرورش، سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی، موسسه پژوهشی برنامه ریزی درسی و نوآوریهای آموزشی.

خلیفه، عبدالطیف محمد (۱۳۷۸). بررسی روانشناختی تحول ارزش ها. ترجمه سید حسن سیدی، مشهد: انتشارات آستان قدی رضوی.

خوشفر، غلامرضا (۱۳۷۴). مقایسه تحلیلی ارزشهای خانواده، مدرسه و گروه همسالان از دیدگاه دانش آموزان پسر دبیرستان های تهران. پایان نامه کارشناسی روانشناسی. دانشگاه تهران.

- زنوزیان، سعیده(۱۳۸۶). بررسی اثر بخشی آموزش حل مسئله در تغییر سبک هویت، راهبردهای مقابله‌ای، اضطراب و افسردگی در دانشجویان. پایان نامه کارشناسی ارشد روانشناسی بالینی. انستیتو روانپزشکی تهران و مرکز تحقیقات بهداشت روان. دانشگاه علوم پزشکی ایران.
- سهرابیان، طاهره(۱۳۷۹). بررسی تاثیر نگرش مذهبی بر سازگاری فردی و اجتماعی دانش آموزان دبیرستانی استان لرستان. پایان نامه کارشناسی ارشد روانشناسی. دانشگاه الزهرا.
- شبان قهرود، هانیه(۱۳۸۲). بررسی رابطه جهت گیری مذهبی با سلامت روان در دانشجویان دانشگاه علم و فرهنگ. پایان نامه کارشناسی روانشناسی. دانشگاه علوم انسانی دانشگاه علم و فرهنگ.
- شمسیان، داوود(۱۳۷۱). بررسی سلسله مراتب ارزش های نوجوانان دختر و پسر شهر تهران. مقاله ارائه شده در سومین سمپوزیوم جایگاه تربیت نوجوان و جوان در آموزش و پرورش. دفتر مشاوره و تحقیق در امور تربیتی معاونت پرورشی وزارت آموزش و پرورش.
- لطف آبادی، حسین(۱۳۸۳). نظریه پردازی و مقیاس سازی برای سنجش نظام ارزشی دانش آموزان نوجوان ایرانی، مجله نوآوریهای آموزشی. سال سوم، شماره ۷.
- مختاری، عباس(۱۳۷۹). بررسی رابطه بین مذهب درونی- بیرونی با میزان تنیدگی. پایان نامه کارشناسی ارشد روانشناسی عمومی. دانشگاه تربیت مدرس.
- میر هاشمیان، حمیرا(۱۳۷۸). تاثیر اعتقادات مذهبی در شکل گیری منبع کنترل. پایان نامه کارشناسی ارشد روانشناسی. دانشگاه الزهرا.
- همایون فر، فاطمه(۱۳۷۲). مقایسه نظام ارزشهای دختران و پسران شهرستان سمنان. پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشکده مدیریت و برنامه ریزی وزارت آموزش و پرورش.

یونگ، کارل گوستاو (۱۳۸۶). روانشناسی و دین. ترجمه فواد روحانی. تهران: انتشارات خانه کتاب.

Allport, G. W.(1950).**The individual and his religion**. New York: Macmillan.

Allport, G. W & Ross, J. M.(1967). **Religious orientation and prejudice**. Journal of personality and social psychology, 5,44-432.